

Література

1. Закон України «Про професійний розвиток працівників» від 12.01.2012 № 4312-VI // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>.
2. Землянкін А. І. Ключові напрямки вдосконалення інтеграційного процесу «освіта — наука — виробництво» в Україні / А. І. Землянкін, І. Ю. Підкоричева // Регіональна економіка. — № 1. — 2010. — С. 63—69.
3. Кузнецова Н. Б. Дестимулюючий вплив державного фінансового менеджменту на сучасний розвиток науково-технічної та освітньої діяльності в Україні / Н. Б. Кузнецова // Культура народів Причорномор'я. — 2012. — № 219. — С. 44—47.
4. Модернізація України — наш стратегічний вибір : Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. — К., 2011. — 416 с.
5. Підкоричева І. Ю. Законодавче забезпечення інтеграційних процесів науки, освіти й виробництва в Україні / І. Ю. Підкоричева // Держава та регіони, Серія: Економіка та підприємництво. — 2009. — № 3. — С. 134—137.
6. Про результати аудиту ефективності використання коштів Державного бюджету України, виділених Міністерству освіти і науки України на наукові дослідження у 2008 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16722660>.
7. Knowledge, Networks and Nations: Global Scientific Collaboration in the 21st Century. — London: The Royal Society, 2011. — P. 5.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Статтю подано до редакції 31.05.2012 р.

УДК 331.556.2:314.728

О. В. Купець,

канд. екон. наук, доцент кафедри економічної теорії
Національного університету
«Києво-Могилянська академія», м. Київ

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МАЯТНИКОВОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ¹

АНОТАЦІЯ. У роботі оцінено масштаби маятникової трудової міграції в Україні у 2004—2010 рр. на основі вибіркових обстежень населення з питань економічної активності, а також проаналізовано основні напрями переміщень мігрантів за регіонами та їхній склад за соціально-демографічними характеристиками у 2010 р. На основі проведеного аналізу зроблено ряд висновків для дер-

¹ Дана стаття є частиною комплексного дослідження внутрішньої трудової міграції в Україні, проведеного автором на замовлення Світового Банку для підготовки звіту No. 68824-ECA «Moving Ukraine Forward. How a More Mobile Workforce Can Propel Ukraine's Prosperity».

жавної політики з урахуванням того, що Україна є країною з перехідною економікою та старіючим населенням, чисельність якого стрімко скорочується.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Маятникова трудова міграція, перехідна економіка, старіння населення

АННОТАЦИЯ. В работе оценены масштабы маятниковой трудовой миграции в Украине в 2004—2010 гг. на базе выборочных обследований населения по вопросам экономической активности, а также проанализированы основные направления перемещений мигрантов по регионам и их состав по социально-демографическим характеристикам в 2010 г. На основе проведенного анализа сделан ряд выводов для государственной политики с учётом того, что Украина — страна с переходной экономикой и стареющим населением, численность которого стремительно падает.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Маятниковая трудовая миграция, переходная экономика, старение населения

ANNOTATION. This paper estimates the number of commuters (i.e. workers whose workplace is located in other municipality than their residence) in Ukraine in 2004—2010. The estimates are based on the Labour Force Survey data. It also analyzes the main patterns of commuting flows by regions and by socio-demographic characteristics in 2010. It concludes with policy implications in view of the fact that Ukraine is a transition economy with a rapidly shrinking and ageing population.

KEY WORDS: Commuting, transition economy, population ageing

Постановка проблеми. В умовах трансформації економіки України, яка супроводжується масовим безробіттям в одних населених пунктах або цілих регіонах і дефіцитом робочої сили в інших, міграція робочої сили всередині країни відіграє важливу роль у зростанні зайнятості та доходів населення, продуктивності праці та економіки в цілому. Крім того, вона є серйозною альтернативою зовнішній міграції, яка часто має незворотний характер і тому є небажаною в умовах скорочення та старіння населення країни.

Але переїзд працівників на нове місце проживання разом з усією родиною може бути недоцільним, якщо матеріальні та моральні витрати на зміну місця проживання, у тому числі витрати на купівлю або оренду житла у місці призначення та розрив родинних зв'язків, є занадто високими у порівнянні з очікуваними вигодами [9, 11], як це часто відбувається в Україні. За таких умов особливого значення набуває маятникова трудова міграція, тобто щоденне або регулярне (наприклад, щотижня або щомісяця) переміщення зайнятого населення від місць постійного проживання до місць працевлаштування і у зворотному напрямку. Та-

ка міграція може мати не лише позитивні економічні ефекти (зменшення безробіття та зростання добробуту мігрантів і їх сімей, розвиток людського капіталу та зростання продуктивності праці через агломераційні ефекти, збільшення економічної активності у місцях походження мігрантів через мультиплікаційні ефекти), але й демографічні та соціальні ефекти, зокрема скорочення відтоку населення із сіл і маленьких міст у великі міста та незвужене відтворення населення через збереження моделі середньодітної сім'ї у менших за розміром населених пунктах [0]. Тому маятникова трудова міграція в Україні заслуговує на особливу увагу та підтримку з боку держави та суспільства, але для розробки виваженої державної політики у цій сфері бракує вичерпної інформації про обсяги, основні напрями та інші характеристики цього явища.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У вітчизняній науковій літературі наводяться лише фрагментарні та застарілі оцінки чисельності внутрішньодержавних трудових мігрантів, які не дають повної картини про динаміку чисельності та склад осіб, які працюють поза межами свого населеного пункту. У публікаціях Інституту демографії та соціальних дослідженнях НАН України [4, 5] розглядається лише міжрегіональна трудова міграція за даними Всеукраїнського перепису 2001 р., внутрішньодержавна міграція сільських жителів на основі обстеження за формою 1-село станом на 1 січня 2005 р. та трудова міграція до м. Києва за даними обстеження зайнятих осіб у столиці у 2005 р. У роботі В.І. Якобінчука [7] наведено оцінки поширеності трудової міграції серед мешканців Київської області за даними опитувань голів селищних рад, роботодавців та учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів області у 2009 р. У роботах відомих вітчизняних вчених і молодих науковців, які досліджують міграційні процеси всередині країни, переважно використовуються дані Держстату України про кількість прибулих і вибулих на постійне місце проживання або ж дані соціологічних опитувань на рівні окремих областей або економічних районів [2, 6].

Тому **метою даної статті** є оцінка масштабів маяткової трудової міграції в Україні та виявлення її специфічних рис, зокрема напрямів переміщень і складу за соціально-демографічними характеристиками.

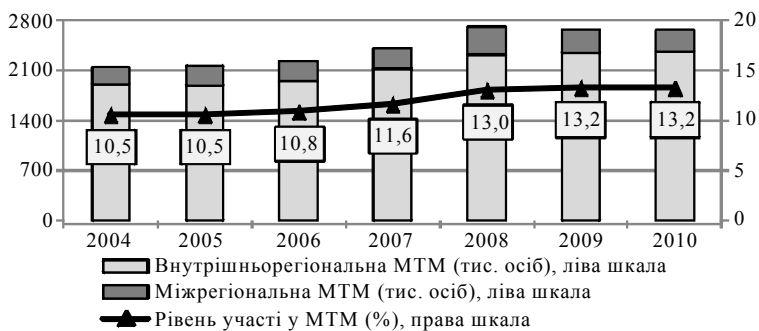
Виклад основного матеріалу дослідження. Для встановлення обсягів маяткової трудової міграції України нами було використано матеріали вибіркового обстеження населення з питань економічної активності (ЕАН) у 2004—2010 рр. До *маятникових трудових мігрантів* було віднесено усіх зайнятих в Україні осіб у віці 15—70

років, які працювали поза межами населеного пункту, в якому вони (або їхні домогосподарства у разі відсутності самих мігрантів) постійно проживали. Залежно від відповіді на запитання про місце роботи або заняття усіх мігрантів було далі розділено на дві категорії: 1) *внутрішньорегіональних мігрантів*, тобто тих, які працювали у межах своєї області або АР Крим (далі — регіонів), і 2) *міжрегіональних мігрантів*, тобто тих, хто працював поза межами своїх регіонів, але в межах України. До внутрішньорегіональних мігрантів було також віднесено осіб, які з метою працевлаштування переміщувалися між м. Севастополь і другими населеними пунктами АР Крим, а до міжрегіональних — осіб, які приймали участь у регулярних міграційних потоках між м. Київ і населеними пунктами столичної області. *Рівень участі у маятниковій трудовій міграції* (у %) розраховано як відношення чисельності маятникових трудових мігрантів до чисельності зайнятого населення у регіоні походження.

На жаль, за матеріалами обстеження ЕАН не можна точно відокремити маятникових мігрантів за класичним визначенням, тобто осіб, які щодня їздять на роботу в інший населений пункт (англ. — *commuters*), від трудових мігрантів, які тимчасово проживають і працюють в іншому населеному пункті та кілька разів на місяць навідують свої родини за постійним місцем проживання, а також від сезонних мігрантів, які виїжджають на роботу в інший населений пункт на весь сезон, а після його закінчення повертаються додому.

Обсяги маятникової трудової міграції. За нашими розрахунками, загальна чисельність маятникових трудових мігрантів в Україні становила у 2010 р. 2664,4 тис. осіб, або 13,2 % від загальної чисельності зайнятого населення за виключенням тимчасових міжнародних мігрантів. Понад 840 тис. осіб при цьому проживали у домогосподарствах, у яких усі працюючі члени (від двох до п'яти осіб) працювали поза межами свого населеного пункту. Отже, цілі родини, котрі живуть у місцях з обмеженими можливостями працевлаштування та отримання доходу, намагаються вийти зі скрутного становища, працевлаштовуючись в інших селах і містах України. Звичайно, можуть бути випадки маятникових поїздок членів заможних родин, які живуть у приміських зонах, а працюють у мегаполісах, але до вибірки обстеження ЕАН, скоріш за все, такі домогосподарства не потрапили взагалі або є у меншості.

За передкризові роки обсяги маятникової трудової міграції (МТМ) зросли майже на 27,5 % (з 2126,3 тис. осіб у 2004 р. до 2710,4 тис. осіб у 2008 р.), що свідчить про поживлення міграційної активності населення у відповідь на зростання можливостей працевлаштування в інших населених пунктах (рис. 1).

Джерело: Власні розрахунки за даними вибіркового обстеження ЕАН Держстату України

Рис. 1. Обсяги та рівень маятникової трудової міграції в Україні, 2004—2010 рр.

У 2009 р. чисельність працюючих поза місцем постійного проживання дещо зменшилася за рахунок міжрегіональних переміщень, але це скорочення виявилось набагато меншим, ніж загальне скорочення чисельності зайнятості внаслідок економічної кризи (1,9 % проти 3,4 %). У результаті цих змін питома вага маятникових трудових мігрантів у загальній чисельності зайнятого населення (або ж рівень участі у МТМ) зростає до 13,23 % у 2009 р. і залишилася майже незмінною у 2010 р. (рис. 1).

Міжнародні порівняння. Незважаючи на доволі суттєве зростання рівня участі українців у МТМ, наша країна все ще відстає від більшості країн ЄС за цим показником. У 2004 р. цей показник перебував у межах від 16 % у Італії до 83 % у Словенії, якщо не враховувати острівну Мальту з 4 % [8]. Навіть у сусідній і схожій за розміром Польщі рівень МТМ становив 80 % у 2004 р., що у 6 разів більше, ніж в Україні зараз. На нашу думку, низький рівень участі українців у МТМ можна пояснити поганою за якістю та охопленням транспортною інфраструктурою, обмеженим доступом населення до інформації про робочі місця в інших населених пунктах (враховуючи, що особисті зв'язки є найпопулярнішим методом пошуку роботи серед безробітних українців), незначною диференціацією заробітної плати, особливо у бюджетному секторі, та великим значенням вільного часу для працюючого населення (який можна присвятити хатнім справам або дозвіллю), що негативно позначається на бажанні українців витратити багато часу та грошей на дорогу до місця роботи і назад.

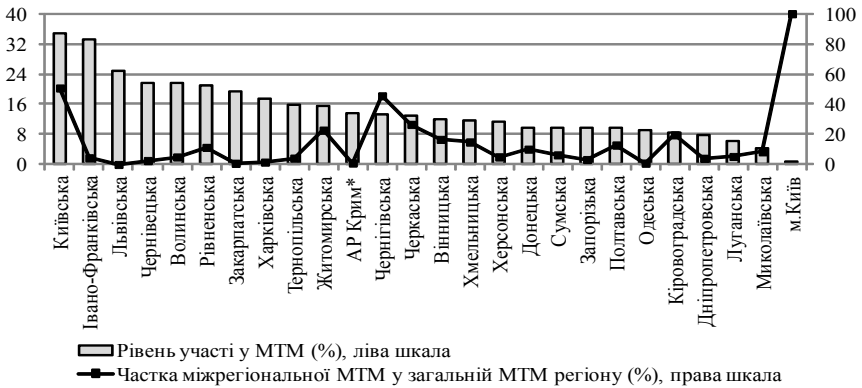
Міграція сільських і міських жителів. Як і очікувалося, маятникова трудова міграція є поширенішою серед сільського зайня-

того населення, ніж серед міського (26 % проти 7,2 % у 2010 р.), адже можливостей працевлаштування за наймом чи організації власного бізнесу у міській місцевості, як правило, більше. Переважна більшість як сільських, так і міських жителів переміщуються з метою працевлаштування у межах свого регіону (рис. 1), але міські жителі відносно частіше віддають перевагу міжрегіональним переміщенням (19,5 % від усіх переміщень у 2010 р.), ніж мешканці сільської місцевості (7,4 %). Як наслідок, селяни домінують серед внутрішньорегіональних мігрантів (66,2 % у 2010 р.), а міські жителі — серед міжрегіональних (60,7 %). На жаль, характер цих переміщень — із села у село, із міста у місто, із села у місто чи навпаки — встановити неможливо, оскільки немає інформації про тип населеного пункту, де працюють мігранти.

Показники маятникової трудової міграції у регіонах. Найвищий рівень участі у маятниковій трудовій міграції спостерігається серед зайнятого населення Київської області (рис. 2). За даними ЕАН у 2010 р. кожен третій мешканець столичної області працював або у м. Києві (близько 50,5 % усіх маятникових мігрантів з Київської області у 2010 р.), або в іншому населеному пункті області (49,2 %). Це підтверджує результати проведених раніше досліджень, згідно з якими міграційний потік Київщина — Київ переважає над усіма міжрегіональними тимчасовими переміщеннями зайнятого населення і відіграє важливу роль у забезпеченні столиці робочою силою [4, 7]. З іншого боку, підтверджується особлива роль столиці у забезпеченні роботою мешканців не лише Київської області, але й майже усіх областей України. В цілому на м. Київ припадало близько 76,2 % усіх трудових мігрантів (тобто понад 240 тис. осіб), які працювали не у своєму регіоні постійного проживання. Крім Києва, до трійки лідерів у працевлаштуванні мешканців інших регіонів належать Київська область та АР Крим з м. Севастополь.

Високі рівні участі у маятниковій трудовій міграції спостерігаються у західному регіоні, дещо нижчі — у центральних областях, прилеглих до столичного регіону. В усіх областях, крім Київської, населення переважно працює у межах своєї області, але у центральних областях частка осіб, які регулярно їздять на роботу до іншого регіону (здебільшого до м. Києва та Київської області), є значно більшою (рис. 2). Аналізуючи інтенсивність поїздок на роботу до Києва мешканців різних районів Київської, Житомирської та Чернігівської областей, О. В. Позняк зазначає, що особливу роль відіграє не стільки відстань населеного пункту від Києва, скільки наявність прямого залізничного сполучення. Менша вартість проїзду у приміських потягах порівняно з наземним транспортом зменшує витрати

на проїзд і тим самим збільшує чисті вигоди від маятникової міграції, адже мігранти зайняті у Києві переважно на посадах нижчого рівня та з нижчим рівнем заробітної плати, ніж кияни [4].

Джерело: Власні розрахунки за даними вибіркового обстеження ЕАН Держстату України

Примітка: * АР Крим та м. Севастополь

Рис. 2. Показники маятникової трудової міграції у регіонах, 2010 р.

У найбільш урбанізованих та індустріально розвинених східних областях населення порівняно менш схильне працювати за межами свого населеного пункту. На відміну від усіх інших областей та України в цілому, серед маятникових трудових мігрантів східних областей домінують міські жителі. Загалом, в Україні існує стійка кореляція (понад 85 %) між рівнем урбанізації регіону та часткою міського населення серед маятникових трудових мігрантів.

Варто також зазначити, що у шести регіонах на заході, сході та півдні країни, а саме у Волинській, Закарпатській, Чернівецькій, Харківській, Одеській областях та АР Крим рівень участі зайнятого населення у тимчасовій міжнародній міграції (здебільшого до Росії) виявився вищим, ніж у міжрегіональній міграції всередині країни. Це є свідченням того, що міжрегіональна трудова міграція в Україні не завжди є дієвою альтернативою зовнішній міграції, адже особи, які погоджуються на роботу на відстані від дому та родини, націлені на швидкі заробітки. Тому вони скоріше віддадуть перевагу тимчасовій роботі у Росії чи іншій країні, де заробітна плата значно вище, ніж в Україні. Крім того, українських заробітчани за кордоном роботодавці часто забезпечують житлом, що скорочує їхні витрати на проживання у місці призначення та дозволяє заробити ще більше грошей.

Соціально-демографічні характеристики мігрантів. Українські жінки частіше приймають участь у маятниковій трудовій міграції як всередині свого регіону, так і поза його межами, ніж представники чоловічої статі, що відповідно позначається і на структурі мігрантів за статтю (табл. 1). Цей результат суперечить сформованим в Україні стереотипам, що українські чоловіки мають більш високу схильність до трудової міграції, ніж жінки, і що вони переважають у потоках мігрантів. Навіть попередній багатофакторний регресійний аналіз імовірності участі у маятниковій трудовій міграції, проведений нами із застосуванням моделей логіт і мультиноміальний логіт (остання — для порівняння факторів внутрішньо- та міжрегіональної міграції), показав, що якщо всі інші враховані фактори залишаються незмінними, жінки мають значно вищу імовірність участі у маятниковій трудовій міграції, ніж чоловіки.

Таблиця 1

**СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ
ПОРІВНЯНО З НАСЕЛЕННЯМ, ЯКЕ ПРАЦЮВАЛО
У СВОЄМУ НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТІ, 2010 р.**

Характеристики	Склад населення (у %), яке працювало:			Рівень участі у МТМ (у % до зайнятого населення зазнач. групи)	
	у своєму населен- ному пункті	у своєму регіоні	в іншому регіоні	робота у своєму регіоні	робота в іншому регіоні
Стать					
Чоловіки	50,9	39,0	31,1	9,2	1,0
Жінки	49,1	61,0	68,9	14,0	2,1
Сімейний стан					
Одружені	63,9	62,9	54,9	11,5	1,4
Неодружені	19,5	24,3	32,3	14,0	2,5
Розлучені та вдівці	16,6	12,8	12,8	9,2	1,3
Вікова група					
15—24 років	10,3	13,9	18,0	14,9	2,6
25—34 років	25,4	29,3	30,7	13,2	1,9
35—44 років	24,4	26,4	26,0	12,5	1,7
45—59 років	33,6	29,4	23,9	10,4	1,1
60—70 років	6,4	1,1	1,5	2,2	0,4
Освіта					
Базова середня та нижче	8,0	6,7	4,1	10,0	0,8
Повна загальна середня	43,0	53,4	51,9	14,0	1,8
Неповна вища	20,9	19,5	18,4	11,0	1,4
Базова та повна вища	28,1	20,4	25,6	8,7	1,5

Закінчення табл. 1

Характеристики	Склад населення (у %), яке працювало:			Рівень участі у МТМ (у % до зайнятого населення зазнач. групи)	
	у своєму населен- ному пункті	у своєму регіоні	в іншому регіоні	робота у своєму регіоні	робота в іншому регіоні
Вищі державні службовці, керівники, менеджери (управителі)	10,0	5,5	7,7	8,0	1,5
Професіонали	17,3	10,4	11,5	8,7	1,3
Фахівці	13,6	14,0	11,1	14,0	1,5
Професійна група					
Технічні службовці	4,1	3,1	2,9	10,7	1,3
Працівники сфери торгівлі та послуг	16,9	17,5	20,4	13,9	2,2
Кваліфіковані робітники сільського господарства	1,2	1,8	0,2	19,3	0,3
Кваліфіковані робітники з інструментом	13,1	15,9	21,4	15,8	2,9
Робітники з обслуговування устаткування	13,1	17,6	14,1	17,5	1,9
Найпростіші професії	10,7	14,2	10,6	17,3	1,7
Статус зайнятості					
Наймані працівники	78,6	97,1	98,9	13,9	1,9
Роботодавці та самозайняті (без урахування зайнятих в ОСГ)	5,4	2,9	1,1	6,7	0,4
Вид діяльності					
Сільське господарство (включно із зайнятими в ОСГ)	22,0	9,2	1,8	5,3	0,1
Промисловість	18,5	25,5	13,0	15,5	1,1
Будівництво	5,7	9,9	23,8	17,8	5,8
Послуги	33,4	32,4	47,5	11,3	2,2
Бюджетний сектор*	20,3	23,0	13,8	13,1	1,1
Тип зайнятості					
У формальному секторі	75,5	88,7	81,8	13,4	1,7
У неформальному секторі	24,5	11,3	18,2	5,7	1,3

Джерело: Власні розрахунки за даними вибіркового обстеження ЕАН Держстату України

Примітка: Без урахування осіб, які тимчасово працювали за кордоном. При розрахунку відносних показників відсутні відповіді (missing values) не враховувалися. * До зайнятих у бюджетному секторі віднесено осіб, зайнятих у державному управлінні, освіті, охороні здоров'я та соціальній роботі. Через ОСГ позначено особисті селянські господарства.

Це також суперечить виявленим тенденціям у розвинених країнах, де меншу географічну мобільність жінок пов'язують з їх обмеженням у просторових переміщеннях через необхідність виконання сімейних обов'язків і гендерну професійну сегрегацію [10, с. 36]. Більша мобільність українських жінок порівняно з чоловіками не означає, що у нас немає тих самих обмежень, що і на Заході. Опитування зареєстрованих безробітних у 2010 р. показало, що жінки віддають перевагу роботі з гнучким або скороченим робочим часом, дотриманням трудового законодавства та зручним розташуванням поблизу від дому, що полегшує поєднання трудової діяльності із сімейним життям [3]. Проте, відсутність підходящої роботи за місцем проживання змушує багатьох жінок шукати роботу в іншому місці (фактори виштовхування). З іншого боку, постійний попит на працівниць у бюджетному секторі та сфері послуг, зокрема у торгівлі та готельно-ресторанному бізнесі, у містах, які динамічно розвиваються, приваблює жінок з інших населених пунктів (фактори притягування). Неодружені особи більш схильні до регулярних територіальних переміщень на роботу, але шлюб не є серйозною перепорою до маятникової трудової міграції (табл. 1), адже головне — забезпечити добробут родини.

Однофакторний і багатофакторний аналіз показали стійку тенденцію до зниження міграційної активності працівників із віком (табл. 1). Частка молоді, яка відрізняється більшою мобільністю та гнучкістю, є набагато більшою серед маятникових трудових мігрантів, ніж серед осіб, які працюють у своєму населеному пункті. Але це також може свідчити про те, що молоді працівники стикаються з більшими труднощами у пошуку гідних робочих місць на місцевому ринку праці, з одного боку, та у переїзді до місця працевлаштування через високу вартість житла, з іншого боку.

Менш освічені особи, які переважно працюють за наймом на посадах нижчого рівня та з гіршими умовами праці (табл. 1), активніше залучаються до маятникової трудової міграції, що повністю відповідає очікуванням з точки зору дуалістичної моделі ринку праці та мігрантських ніш зайнятості. Внутрішньорегіональні мігранти переважно працюють у сфері послуг, промисловості та бюджетному секторі, позаяк міжрегіональних мігрантів можна найчастіше знайти у сфері послуг і будівництві. В цілому, зайняті у будівництві мають найбільшу схильність до трудової міграції (майже 24 % у 2010 р.), а зайняті у сільському господарстві, більшість з яких прив'язана до особистого селянського господарства — найменшу (5,5 %).

Водночас, маємо неочікуваний результат, що зайняті у неформальному секторі, які зазвичай є більш схильними до ризику та гнучкості, мають нижчі рівні участі у трудовій міграції, ніж їхні колеги, які працюють формально (табл. 1). Проте, коли ми прибираємо із вибірки селян, зайнятих в особистому селянському господарстві за місцем проживання, все стає на свої місця: неформально зайняті працівники мають дещо вищий рівень участі у внутрішньорегіональній трудовій міграції (14,7 % порівняно з 13,4 % серед зайнятих у формального секторі) та значно вищий рівень участі у міжрегіональній міграції (3,2 % та 1,7 %, відповідно). Утім переважна більшість внутрішньодержавних маятникових мігрантів працює у формальному секторі (табл. 1) і тому має принаймні мінімальний соціальний захист, що не можна сказати про осіб, які віддають перевагу тимчасовому працевлаштуванню за кордоном.

Висновки з проведеного дослідження. Маятникові трудові міграції набувають поширення в Україні, що є беззаперечно позитивним явищем з огляду на необхідність ефективного використання наявних людських ресурсів, кількість яких поступово скорочується через негативні демографічні процеси, задля підвищення добробуту населення та рівномірного розподілу здобутків від економічного зростання в Україні. Це, у свою чергу, зменшує стимули українців виїжджати за кордон та уповільнює скорочення працездатного населення.

Проте, для активізації маяткової міграції та збільшення віддачі від неї як для самих мігрантів, так і для країни в цілому, потрібно скоротити грошові та часові витрати на переїзд, для чого необхідно суттєво покращити дорожньо-транспортну інфраструктуру, як це зроблено у розвинених країнах, та посилити конкуренцію у транспортному секторі. Особливу увагу слід також приділити розширенню можливостей працевлаштування на внутрішньому ринку праці та покращенню доступу до інформації про існуючі робочі місця, недопущенню дискримінації на ринку праці та створенню сприятливих умов для поєднання трудової діяльності поза місцем постійного проживання із сімейними обов'язками, зокрема через покращення соціальної інфраструктури та доступу мігрантів до неї.

Література

1. *Березенко Ю.* Вся надежда на дачников / Ю. Березенко // Коментарии. — 2012. — № 25(315), 22 июня. — С. 30—31.
2. *Волишина Ю. Я.* Роль сільських маятникових мігрантів у соціально-економічному розвитку міської місцевості регіону (на прикладі За-

карпатської області) / Ю. Я. Волошина // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. — 2008.— Вип. 26. — С. 106—110.

3. *Купець О. В.* Комплексний гендерний підхід на ринку праці України та роль державної служби зайнятості / О. В. Купець; Міжнародне бюро праці, Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. — К.: МБП, 2010. — 72 с.

4. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи / НАН України; Інститут демографії та соціальних досліджень; Міжнародна організація міграцій / О.В. Позняк (наук.ред.). — 276 с.

5. Населення України: Соціально-демографічні проблеми українського села — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. — 468 с..

6. *Чвортко Л. А.* Сучасні тенденції міграційного руху населення Східного Поділля та Центрального Придніпров'я / Л. А. Чвортко // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 4. — С. 61—66.

7. *Якобінчук В. І.* Вплив трудової міграції на сільське безробіття на Київщині / В.І. Якобінчук / Україна: аспекти праці. — 2009. — № 6. — С. 33—37.

8. *Buscher H.* The performance of European labour markets on the basis of data obtained from the June 2004 ad hoc labour market survey: Final Report [Електронний ресурс] / H. Buscher, C. Lang and G. Hardt. — Halle: Halle Institute for Economic Research (IWH), 2005. — 57 P. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/business_consumer_surveys/studies_en.htm. — Назва з екрану.

9. *Greenwood M. J.* Internal Migration in Developed Countries / M.J.Greenwood // Handbook of Population and Family Economics / M.R. Rosenzweig and O. Stark (eds.). — Amsterdam: Elsevier Science B.V., 1997. — Vol. 1, Part B, Chapter 12. — P. 647—720.

10. Internal labour mobility in central Europe and the Baltic region / [P. Paci, E. R. Tiongson, M. Walewski, et al.]; World Bank working paper No. 105. — Washington, DC : Worldbank, 2007. — 104 p.

11. Lucas R.E.B. Internal migration in developing countries / R.E.B. Lucas // Handbook of Population and Family Economics / M.R. Rosenzweig and O. Stark (eds.). — Amsterdam: Elsevier Science B.V., 1997. — Vol. 1, Part B, Chapter 13. — P. 721—798.

Статтю подано до редакції 31.05.2012 р.